

Nederlandsche Verzen en Nederlandsche Proza.

II.

Portretten en Landschappen. Novellen door Frits Lapidoth. Leiden: S. C. van Doesburgh, 1891.

Het scheen, of de auteur, die in de(n) *Gids*, en in (de)n *Nederlandsche(n) Spectator* optrad, als een stout *fin-de-siècle*-man, fabuleerend over al de spiksplinter nieuwe bekoorlijkheden van het laatste oogenblik — suggestievermogen, hypnotische toestanden, morphinomanie en verdere heerlijkheden — nog een zeer zwak punt in zijne artistieke constitutie had behouden, toen hij verleden jaar in zijn eersten bundel verhalen naast al die hartveroverde *fin-de-siècle*-motieven ook eene eenvoudige Hollandsche novelle: *De molen de Geelwink*, schreef.

In zijn tweeden bundel *Portretten en Landschappen* schijnt het, of Frits Lapidoth eene schrede achteruitreedt. Voor verweg het grootste deel ontwerpt hij vlugge schetsen van tafereelen, aan de Zaan, het IJ, of aan het leven in de Waterlandsche dorpen ontleend. Niet zonder opzet zeg ik, dat de auteur door de teekening van IJ en Zaankant, van Noord-Hollandsche dorpen, die voor enkele jaren rijk plachten te worden door veteelt, eene schrede achteruit SCHIJNT gegaan te zijn. Het moorddadig geschreeuw van *fin-de-siècle*, van *vieux jeu*, van verouderde kunst, giert tegenwoordig schier dagelijks door de lucht, zoodat het iemand zou kunnen gaan, als een versuft stedeling in de kermisweek — hij hoort zooveel walgelijk orgelgedraai, dat hem op 't laatst de echo van een orgelmotief in het hoofd blijft hangen.

Frits Lapidoth legt eene zeer groote sympathie aan den dag voor het Geel-

vinck-element uit zijn vorigen bundel, en toeft bij voorkeur in Noord-Holland. Zijne tochtjes op de Zaan met een vaartuig, dat den onbehaaglijken soortnaam van „tjotter” voert, eigendom van drie Zaansche renteniers, die het zeemanschap met allerlei eigenwijsheden aan een oud matroos, Harmen, overlaten — zijn zeer boeiend. De heeren Donk, oud-infanterie-kapitein, Brouwer, oud-boekhouder, en Kramer, eigenaar van den meelmolen: Vooruit, vormen eene trits van domme, bekrompen burgerlieden, die zich een zeilscheepje hebben doen bouwen, en nu onder den plak zitten van een oud matroos, heel wat opsnijend van stormen en heldendaden in de groote zee. Zoo ontstaat bij Kramer, den ijdelste der drie, het plan iets ongehoords te doen, waardoor hij een eind kan maken aan Harmen's gesnoef. Een ballon, opgelaten in den tuin van het Paleis voor Volksvlijt, brengt Kramer op het groote idee. Hij maakt aanstonds voorbereidingen, en leest.... Jules Verne, *Zes weken in een luchtballon*. Inderdaad laat hij zich meenemen door eene aëronaute, madame Beaupré, die vlug, levendig en kordaat, zich *coutumière du fait* toont.

Kramer doet alles, om de handige luchtschippersche te belemmeren, wordt oorzaak door zijne lafhartigheid, dat bij het nederdalen een ongeluk geschiedt, en madame Beaupré een been breekt. Wel zal hij alles betalen, wel zorgt hij voor den jongen Beaupré, een knaap van 12 jaar, die te Amsterdam zijne moeder in angst afwacht, wel vraagt hij zelfs mevrouw Beaupré ten huwelijk — maar met dit alles kan hij niet beletten, dat

hij naar ieders meening een poltron en mislukt luchtreiziger blijft. Dit gegeven is met groote handigheid uitgewerkt, en laat, wat voordracht en vertelling betreft, niets te wenschen over. De schaduwzijde van deze en dergelijke vertellingen is evenwel altijd, dat het kader te klein is. Er zijn te veel feiten opeengehoopt in een eng bestek, de meeste personen leven alleen maar het leven van een marionet in eene poppenkast. Des te meer jammer voor de interessante aëronaute, madame Beaupré — en haar kloeken zoon Jean.

Ditzelfde bezwaar schijnt ook eenigszins te drukken op eene schets: *Op den Amstel* — wederom eene geschiedenis van zeilen en roeien. Het tooneel wordt door den auteur geplaatst onder de betimmerde boog van de Hooge Sluis, bekend weleer onder den naam van „Amstel-Jagthaven.” Van daar uit gaat het zeilscheepje van den oud-kapitein Beerman, met zijne mooie kleindochter Julia, en zijn neef, den jongen advocaat, Henderik Vast, tochtjes doen, den Amstel op tot aan het „Kalfje.” Als nu Amsterdam's Gemeenteraad besluit de Hooge Sluis te verlagen en te verbreden in het belang van den tram, ontstaat groote verontwaardiging onder zeilers-dilettanten als Beerman en zijne vrienden — en wordt de advocaat Vast aangewezen om de belangen van „Amstel-Jagthaven” in rechten te handhaven. Deze heeft om de hand van Julia gevraagd — en wordt aan de praat gehouden als advocaat van de bedreigde „Amstel-Jagthaven.” De advocaat, die weet, dat er aan de zaak niets te doen is, blijft laveeren op hoop van Julia — en wordt na drie lange zomers om hare hand te hebben gezeild, eindelijk haar man. Hier en daar zijn aardige trekken aangebracht, maar het geheel blijft beneden de verwachting. Het vertelseltje schijnt eene anecdote, de menschen, die even optreden, gaan als schimmen voorbij.

Eenigszins beter komen een paar boerenfiguren uit in *Ooidorpsch bruigoms-aas*. Het onderwerp is de wanhopige smakeeloosheid van een rijk geworden boer, rijk geworden door het gedurig stijgen in waarde der landerijen. Een dergelijk parvenu, Sijfert Weg, omringt zich met de kinderachtigste weelde, laat zijne dochter Fransch leeren, en hangt voor de spiegelruiten van den nieuw aangebouwd voorgevel der boerderij helderroode overgordijnen, zoo rood, dat men ze bij het binnenkomen „meende te hooren.” Deze brooddronken boer geeft een diner aan een jong notaris, om hem zijne welbeschaafde dochter Alida voor te stellen, op hoop van een huwelijk. Alida Weg te Alkmaar door de burgermeisjes *mademoiselle Chemin* genoemd, is een allerakeligst leelijk nest, dat aan tafel tot den notaris zegt: „Mes parents sont stupides!” hem in zijn been knijpt, en er bijvoegt: „Pas dire, pas dire!” Dit alles is te scherp, te rauw, te gedachteloos naast elkaar geplaatst, er zijn geene overgangen gebruikt. De platheden van de familie Weg vervelen reeds bij het eerste moment. De auteur heeft zijne stof niet opgeheven uit de stuitende ruwheid der werkelijkheid. Slechts een zweem van humoristische opvatting — en zijne schets had een geheel andere indruk gemaakt.

* * *

Oom Sam. Lotgevallen en Wereldbeschouwing van een ouden vrijer. Uit diens nagelaten papieren bijeengebracht en in 't licht gegeven door Maurits Smit. Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij Elsevier. (Zonder jaartal, verschenen 1891.)

De titel is te lang — maar het boek is voortreffelijk. Oom Sam leeft en beweegt zich. Wij kennen hem. Wij heb-

ben hem altemaal de hand gedrukt. Hij is de apostel van de leer, dat niet trouwen de eenige weg is tot geluk. Hij beklagt alle getrouwde mannen, omdat de vrouwen ze toch altijd naar hare hand weten te zetten. En dan vertelt hij u, dat hij bij een getrouwden broer geloogd heeft, maar, dat men er hem nooit weer toe zal krijgen. Dat hij genoeg heeft van een zoogenaamden huiselijken pot, klaargemaakt door een prul van eene keukenmeid, daar hij gewoon is aan eene fatsoenlijke tafel te eten. Zoodra hij bij zijn broer is aangekomen, ergert hij zich over het welkomstgezoen, eene afschuwelijke gewoonte. Hij doet een lang verhaal over de jicht, over den pleister, en hoe zijne huishoudster, juffrouw Zaaijers, hem helpt, maar zijne schoonzuster luistert niet naar hem, en denkt, als goede moeder, alleen aan de ongesteldheden harer jongens, zoodat ze vraagt, of oom niet vindt, dat haar Piet er goed uitziet, schoon hij zes weken geleden nog met de mazelen te bed lag. Oom Sam bemerkt al gauw, dat man en vrouw het samen lang niet eens zijn, vooral op het stuk der kleding van de kinderen — en dat mevrouw er zich afmaakt met een: „Kom, daar heb jullie mannen nou in 't geheel geen verstand van!” Het ontsnapt oom Sam niet, dat de vrouw al heel weinig meer om de opinie van haar man geeft, dat zij enkel denkt aan de belangen der kinderen, en in haren echtgenoot alleen den vertegenwoordiger van zekere geldsommen ziet, die haar in staat stellen fatsoenlijk te leven.

Van den regel, dat de vrouw den man zal dienen, komt in den huwelijken staat niets terecht — zegt oom Sam. — Hij geeft zijne huishoudster, juffrouw Zaaijers, f 200 en een nieuwen japon op haar verjaardag, maar hij wordt vrij wat beter bediend dan zijn broer. Als er iets is, dat niet naar zijn zin gebeurt, zegt hij het, en juffrouw Zaaijers zwijgt, maar

in de huishouding van zijn broeder kakt diens vrouw altijd tegen hem in. De gemeenzame omgang tusschen man en vrouw in het huwelijk is de eerste en eenige oorzaak van al de bespottelijke aanmatigingen der vrouw, en van al de grieven en teleurstellingen, die de getrouwde man ondervindt.

Als zijne schoonzuster Lize aanmerkt, dat het toch wel wat stuitend voor juffrouw Zaaijers moet zijn, om oom Sam met pleisters te beplakken, als hij de jicht heeft — antwoordt deze, dat zijne huishoudster daar niets aanstootelijks in vindt, daar zij hare taak hoog opvat, en boven het geslacht staat. De kleine Piet valt oom daarbij in de rede, en vraagt: — „He, ma! heeft juffrouw Zaaijers een varken geslacht?” Door de hilariteit van het gezelschap wordt oom Sam in zijne verdere mededeelingen gestuit!

Oom Sam is bitter weinig ingenomen met den akeligen kost, dien hij bij zijn broeder voor lief moet nemen. Hij ziet daardoor des te beter de onjuistheid in van de stelling, dat een getrouwd man doorgaans beter bediend en verzorgd wordt, dan een celibetair, daar zijn broer Ernst, om geene onaangenaamheden en kwade humeuren uit te lokken, zwijgend het verbrande, dorre en taaie vleesch verslindt, terwijl hij, oom Sam, juffrouw Zaaijers geene malsche schrobbeering zou toedienen, als zij het waagde hem zulke spijzen voor te zetten.

Nu verneemt oom Sam, dat de zaken van zijn broer in de laatste jaren sterk achteruit zijn gegaan, dat deze al zijne effekten heeft gerealiseerd, enz., enz. Den volgenden dag moet hij den verjaardag van zijne schoonzuster Lize vieren. De kinderen beginnen om zeven uur al leven te maken in huis, zoodat oom Sam zeer uit zijn humeur is. Ze vragen hem zelfs, wat cadeau hij heeft meegebracht — maar hij antwoordt niet veel. Dat zijn broer aan zijne vrouw midden in den winter een mand met kostbare

bloemen geeft, vindt hij belachelijk met het oog op 's mans finantiëlen toestand. Oom Sam is verwonderd, dat zijne zuster zoo weinig getroffen is door zijn geschenk — een muntbiljet van tien gulden.

De verjaardag wordt verder gekenmerkt door hevige ruzie van mevrouw met de keukenmeid over het slecht aanleggen van de kachel — door onaangenameheden tusschen man en vrouw over de vraag, of eene rekening, waarvan de quitantie gepresenteerd wordt, al betaald is. Oom moet van de jarige den geheelen dag den lof der kinderen hooren, allerlei mogelijke speculatiën over de toekomst der kinderen geduldig overwegen, terwijl van den man nauwelijks sprake meer is. 's Middags is het eten afschuwelijk, alleen de taart van den banketbakker is eetbaar. Als oom Sam een toast op de jarige instelt, en vermindering van zorgen toewenscht, schreeuwen de kinderen zoo luid, dat hij zich bijna niet verstaanbaar kan maken. Het hinderde oom Sam geweldig, dat zijne zuster Lize zoo weinig om haar man gaf, daar zij de kinderen, en de keukenmeid veel meer ontzag dan hem. Zij spaarde hem letterlijk niets. Hij werd de wrijfpaal van al de kleinere en grootere grieven, die dagelijks uit de huiselijke beslommingen omhoogrezen. Oom Sam bemerkt tevens, dat al de beleefdheden aan hem besteed, een bepaald doel hebben. Zijn broer verzoekt hem eenige aandeelen te nemen in de achteruitgaande handelszaak. Hij weigert. Daarna kwam het verzoek, eenige honderden voor te schieten om een wissel te betalen. Al de vriendelijkheden bedoelen enkel een aanval op zijne beurs, denkt oom Sam, en hij gaat naar huis (Den Haag) terug, omdat zijne schoonzuster

na zijne weigering veel stroever is geworden, en het duidelijk blijkt, dat zij alleen voortgedreven wordt door grof moederlijk egoïsme.

Later komt het uit, dat zijn broer op het punt is failliet te gaan, zoodat oom Sam nog eene hoop moeielijkheden doorworstelt, om het geheele gezin fatsoenlijk naar de Oost te krijgen. Dat de brave oude vrijer zich later door een intrigant jong mensch laat beet nemen, die hem met mooie praatjes een deel van zijn vermogen aftroggelt, schijnt inconsequent voor oom Sam, maar ligt toch zeer nabij aan de dagelijksche werkelijkheid.

Maurits Smit heeft een allerliefst boek geschreven in den goeden Hollandschen toon. Zijne fijne satire op het egoïsme van den ouden vrijer, belet hem niet evengoed *les tristes misères de la vie conjugale* te teekenen. Hij trekt éene lijne met den Engelschen anonymus, die *Is marriage a failure?* schreef; hij kent even goed de keerzijde der médaille: de ondergang van tal van bekwame mannen, die door een onberaden huwelijk zich in tal van stoffelijke zorgen wikkelen, waardoor zij nimmer kunnen stijgen tot de hoogte, waarop zij verdienen te staan. Het eerste deel van *Oom Sam*, waarin het huisgezin van zijn broer Ernst optreedt, is veel boeiender dan het tweede, waarin verteld wordt, hoe dom oom in de fuik liep, door een intrigant voor hem opgezet. *Oom Sam* heeft die echt nationale kleur, die in de *Trou-ringh* van De Veer, in de *Pastorij van Mastland* van Van Koetsveld zulk eene weldadige aantrekkingskracht oefent. *Oom Sam* is een goed boek, dat blijven zal.

* * *

Drentsch landschap, naar eene schilderij in het bezit van den Heer David Evans te Londen